PM 5.5.2023

OA Petri Jääskeläinen

APULAISOIKEUSASIAMIEHEN VALINNAN PERUSTEITA

1) Laaja oikeudellinen osaaminen

Perustuslain 38 §:n mukaan apulaisoikeusasiamiehestä on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeusasiamiehestä säädetään.

Apulaisoikeusasiamies on oikeudellinen toimija, jonka tehtävänä ei ole ottaa kantaa esim. poliittisiin tai tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin. Tämän mukaisesti apulaisoikeusasiamiehen perustuslain 38 §:ssä säädettynä kelpoisuusvaatimuksena on, että apulaisoikeusasiamiehen tulee olla etevä laintuntija.

Oikeusasiamiehen tehtäväalue on hyvin laaja – se kattaa kaikki julkisen hallinnon toimijat ja myös julkista tehtävää hoitavat yksityiset.

Oikeusasiamiehellä ja apulaisoikeusasiamiehillä (ns. ratkaisijat) on oikeusasiamiehen päättämä tehtävien jako. Sen mukaisesti kaikki valvottavat on jaettu kolmeen sektoriin, joista kukin ratkaisija hoitaa itsenäisesti yhden sektorin laillisuusvalvontaa. Myös jokainen sektoreista on hyvin laaja, ja tehtävien jakoa muutetaan aika ajoin.

Näistä syistä on olennaista, että ratkaisijalla on mahdollisimman laaja oikeudellinen osaaminen.

2) Kokemus oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta

Apulaisoikeusasiamiehen tehtävä on pääosin oikeudellista ratkaisutoimintaa, eli kanteluiden ja omien aloitteiden ratkaisemista. Apulaisoikeusasiamiehellä on jonkin verran tarkastus- ja lausuntoasioita, mutta ei hallintoasioita. Ratkaistavien asioiden määrä on erittäin suuri, jopa 2500 asiaa yhtä ratkaisijaa kohden vuodessa.

Näistä syistä olennaista on kokemus oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta. Tämä sisältää kyvyn

(1) oikeusnormien soveltamiseen yksittäisen konkreettisen asian tapahtumafaktoihin, ja

(2) näytön arviointiin.

3) Laillisuusvalvonnan tuntemus sekä perus- ja ihmisoikeusosaaminen

Oikeusasiamiehen tehtävänä (ja vastaavasti apulaisoikeusasiamiehen tehtävänä) on perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamiehen tehtäviin kuuluu siis

(1) viranomaistoiminnan laillisuusvalvonta ja

(2) perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta.

Ratkaisijan täytyy tietää, mitä oikeusasiamies voi tehdä ja toisaalta, mitä oikeusasiamies ei voi tehdä. Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan ja sen keinovalikoiman ja toimintatapojen tuntemus on eduksi, ja kokemus niistä on merkittävä etu.

Oikeusasiamiehen tehtävä ei ole pelkästään laillisuuden valvontaa, vaan myös perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä. Tämän vuoksi perus- ja ihmisoikeusosaaminen on merkittävä etu.